

Покраса К. В.

ад'юнкт кафедри криміналістики
та домедичної підготовки
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ОСОБЛИВОСТІ ПОЧАТКУ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ УМИСНОГО ЗНИЩЕННЯ АБО ПОШКОДЖЕННЯ ЧУЖОГО МАЙНА, ВЧИНЕНОГО ШЛЯХОМ ПІДПАЛУ

Кримінальна відповідальність за умисне знищення чи пошкодження чужого майна, вчинене шляхом підпалу, передбачена ч. 2 ст. 194 Кримінального кодексу України [1]. Аналіз статистичних даних Генеральної прокуратури України хоча і свідчить про певне зниження кількості зареєстрованих злочинів даної категорії, однак близько третини з них залишаються нерозкритими. Протягом 2022 р. зареєстровано 935 таких злочинів, з яких повідомлено про підозру отримано у 144 провадженнях, у 2021 р. – 668, повідомлень про підозру – 157, у 2022 р. – 342, повідомлено про підозру у 97 випадках [2].

Відповідно до ст. 214 Кримінального процесуального кодексу України слідчий, прокурор невідкладно, але не пізніше 24 годин після подання заяви, повідомлення про вчинене кримінальне правопорушення або після самостійного виявлення ним з будь-якого джерела обставин, що можуть свідчити про вчинення кримінального правопорушення, зобов'язаний внести відповідні відомості до Єдиного реєстру досудових розслідувань і розпочати розслідування [3]. Зі змісту цієї статті зрозуміло, що приводами до початку розслідування можуть бути заяви чи повідомлення громадян або безпосереднє виявлення органами досудового розслідування ознак кримінального правопорушення. Аналізом матеріалів кримінальних проваджень за фактами пожежі встановлено, що початком розслідування слугували: заяви та повідомлення громадян у 75 %; повідомлення посадових осіб установ та організацій у 7 %; безпосереднє виявлення органами дізнання та досудового слідства ознак злочину у 18 %. Інформація щодо фактів виникнення пожеж можуть надходити до оперативно-координаційного центру територіального органу Державної служби з надзвичайних ситуацій або до чергових частин та секторів реагування територіальних підрозділів патрульної поліції.

Всі повідомлення та заяви про події, пов'язані з пожежами, залежно від наявності чи відсутності в них достатніх даних, що вказують на ознаки того чи іншого складу злочину, можна, на наш погляд, розділити на три групи: а) ті, що містять достатньо інформації про ознаки злочину, вчиненого шляхом підпалу; б) ті, у яких такі дані неповні або їх недостатньо; в) ті, у яких відсутні достатні дані про ознаки того чи іншого складу злочину.

В останньому випадку, коли такі дані відсутні, розслідування не починається та дані до реєстру не вносяться. Це, наприклад, у випадку, коли при виникненні пожежі є свідки або потерпілі, які прямо вказують на причини загоряння, що виникли у результаті їх недбалості. У випадку, коли наявних даних в матеріалах недостатньо для прийняття рішення про початок розслідування, необхідно провести перевірку існуючих матеріалів, у ході якої особливу увагу приділити збиранню даних, що вказують на ознаки злочину або відсутність таких ознак. Перевірку таких даних можливо почати проводити навіть у той час, коли пожежа триває, шляхом опитування свідків, очевидців або власників майна чи представників підприємства, організації, у приміщенні якої виникла пожежа.

Аналізуючи сутність підстав до порушення кримінального провадження, В. С. Зеленецький зазначав, що вони являють собою єдність фактичного й юридичного, формуючи у свідомості суб'єкта пізнання переконання про необхідність початку кримінального провадження за відсутності обставин, що виключають прийняття такого рішення. Під фактичною стороною підстав слід розуміти наявність об'єктивно існуючих даних, зокрема пожежі, що спричинила тяжкі наслідки, тобто таких, які вказують на ознаки злочину. Юридичний бік підстав до початку кримінального провадження становить наявність ознак правопорушення, що можуть бути відображені у різного роду документах, зокрема протоколі огляду місця події, поясненнях свідків, очевидців чи інших осіб, що мають інформацію про виникнення пожежі [4, с. 77].

Як показує аналіз слідчої практики, встановити причину пожежі на початку розслідування буває досить важко, а іноді і неможливо. Як правило, вона встановлюється аналізом обставин, що вказують на ознаки підпалу вже після погашення вогню під час огляду місця події, опитування очевидців виникнення пожежі та з інших джерел. Вивчення практики розслідування злочинів даної категорії свідчить, що на початку кримінального провадження існують певні труднощі з кваліфікацією злочинів, пов'язаних з пожежами. Зокрема, викликає труднощі відмежування порушення встановлених законодавством вимог пожежної безпеки (ст. 270 Кримінального кодексу України) від підпалів з метою умисного знищення чи пошкодження майна (ч. 2 ст. 194 Кримінального кодексу України). Це пов'язано з тим, що основними обставинами, які впливають на правильну кваліфікацію протиправного діяння, є причина виникнення пожежі, форма власності згорілого чи пошкодженого майна та форма вини (необережність чи намір) конкретної особи. Визначення форми власності не викликає труднощів на відміну від визначення причини пожежі та форми вини, встановлення яких є завданням подальшого розслідування. Тому уявляється, що у випадках, коли причину пожежі та форму вини одразу встановити не можна, а пожежею пошкоджене майно чи заподіяні тілесні ушкодження, сталась загибель людей чи інші значні наслідки, слід кваліфікувати протиправне діяння за ч. 2 ст. 194 Кримінального кодексу

України. Пізніше, якщо при розслідуванні буде встановлено, що пожежа виникла з інших причин, можлива перекваліфікація злочину за будь-якою зі статей, описаних нами раніше [5, с. 303-307]. Наприклад, у сучасних умовах війни з росією причиною виникнення пожежі у будинках цивільних мешканців можуть бути влучання боєприпасів, мін, ракет або їх уламків. У такому випадку потрібно кваліфікувати злочинне діяння за ст. 438 Кримінального кодексу України.

Список використаних джерел:

1. Кримінальний кодекс України: Закон України від 05.04.2001 № 2341-III URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14> (дата звернення: 29.04.2023).
2. Статистична інформація. Офіс Генерального прокурора : веб-сайт. URL: <https://www.gp.gov.ua/ua/1stat> (дата звернення: 29.04.2023).
3. Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України від 13 квіт. 2012 р. № 4651-VI. Верховна Рада України : URL:<http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4651-172>.
4. Зеленецький В.С. Возбуждение уголовного дела. Монография. Х.: Издательство «КримАрт», 1998. 340 с.
5. Pokrasa K. Criminal law and forensic classification of crimes related to fires. Scientific Bulletin of Dnipropetrovsk State University of Internal Affairs. Scientific Journal. 2022. Special Issue № 1 (120). P. 303-307.

Правда М. В.

курсант факультету підготовки
фахівців для підрозділів
превентивної діяльності

Науковий керівник:

Чорна А. Г.

старший викладач кафедри
кримінального права та кримінології
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

СУБ'ЄКТИВНА СТОРОНА КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВОПОРУШЕННЯ

Для того, щоб дослідити форми та види вини у декларуванні недостовірної інформації, доречно проаналізувати положення статей 24-25 Кримінального кодексу України. Види умислу перелічені у статті 24 Кримінального кодексу України, відповідно до якої умисел поділяється на прямий умисел (коли особа усвідомлювала, що її діяння є суспільно небезпечним, передбачала і бажала настання його суспільно небезпечних наслідків) та непрямий умисел (коли особа усвідомлювала суспільно